

Učenje za poduzetništvo u školama - što i kako?

Narcisa Vojnović, Agencija za odgoj i obrazovanje, Donje Svetice 38, 10000 Zagreb, Hrvatska, Telefon: +385 01 2785-025, Telefaks: +385 01 2785-140, E-mail: narcisa.vojnovic@zg.t-com.hr
Siniša Manojlović, Proconsult do.o.o., Hvarska 4b, 10000 Zagreb, Hrvatska, E-mail: proconsult@zg.t-com.hr

Sažetak

Potreba za podučavanjem i učenjem za poduzetništvo u odgojno-obrazovnim ustanovama, s ciljem odgovarajuće pripreme djece i mladih za život i profesionalni razvoj u današnjim i budućim društvenim i tržišnim uvjetima, više nije upitna. Preostaje nam „samo“ naći najbolje odgovore na pitanja što, kako i kada odgajati i obrazovati učenike u osnovnim i srednjim školama te kako oblikovati odgovarajuće, poduzetnički orijentirane kurikulume i postići da stručni, programski, organizacijski i materijalni resursi naših škola ostvaruju željene odgojno-obrazovne ishode.

Ovaj rad izvorni je autorski prijedlog modularnog stručnog usavršavanja učitelja i nastavnika u školama, ali i budućih učitelja i nastavnika, kojim bi se obuhvatilo kako stjecanje poduzetničkih znanja i vještina njih samih, bez čega teško da mogu ostvarivati očekivane poduzetničke utjecaje, tako i njihove pedagoške kompetencije za razvoj poduzetničkih kompetencija učenika provođenjem specifičnih sadržaja i metoda podučavanja, naravno uz poticajnu školsku klimu i suradnju na razini škole i školskog okruženja.

Time će se osigurati jedan od osnovnih preduvjeta učenja i podučavanja učenika za poduzetništvo, usmjeravajući se prije svega na razvoj njihovih poduzetničkih/psiholoških obilježja, a potom i na stjecanje temeljnih poduzetničkih iskustava, znanja i vještina.

Radom želimo doprinijeti provedbi Strategije učenja za poduzetništvo 2010. - 2014. Vlade Republike Hrvatske, operacionalizirajući mjere iz Akcijskog plana usmjerene na učenje za poduzetništvo u samim školama i učiteljskim/nastavničkim fakultetima.

Ključne riječi: *učenje za poduzetništvo, poduzetničke kompetencije učenika, stručno usavršavanje učitelja i nastavnika*

1. Uvod

1.1. Učenje za poduzetništvo u strateškim dokumentima

U dokument Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, 2010.) ugrađen je koncept osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje, kakav je utvrđen i u dokumentu Key Competences for Lifelong Learning - a European Reference Framework (European Parliament and the Council of The European Union, 2006.). Inicijativnost i poduzetnost smatraju se jednom od ključnih kompetencija koje su učenicima nužne za uspješno funkcioniranje u novim promjenjivim tržišnim uvjetima.

Nacionalni kurikulum svrstava poduzetničku kompetenciju učenika u međupredmetne teme ili interdisciplinarne sadržaje u osnovnim i srednjim školama, „bok uz bok“ s temama osobnog i so-

cijalnog razvoja, zdravlja, korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija, metoda i tehnika učenja te građanskog odgoja i obrazovanja. To što se pojedine od osam temeljnih kompetencija, uključujući i poduzetničku obrađuju na taj način, također je u skladu s navedenim europskim konceptom.

Uvođenje poduzetništva u Nacionalni okvirni kurikulum najavljeno je u dokumentu: Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014. (Vlada Republike Hrvatske, 2010.) u kojem se navodi i niz mjera koje će unaprijediti poučavanje i učenje za poduzetništvo.

Premda se u Strategiji predviđa uvođenje učenja za poduzetništvo kao ključne kompetencije u sve oblike, vrste i razine formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja, ipak se polazi od činjenice da se sustavan razvoj najdjelotvornije ostvaruje kroz formalni sustav odgoja i obrazovanja pa se niz mjera planira upravo u okviru redovitog školskog sustava. Od njega se, uz neposredne odgojno-obrazovne, očekuju i posredni ekonomski učinci, što bi na duži rok trebalo utjecati na pokretanje poduzetništva i u konačnici rezultirati rastom privredne konkurentnosti.

Već i zbog načina na koji je poduzetnička kompetencija učenika u navedenim dokumentima definirana s obzirom na broj i strukturu psiholoških obilježja koje učitelji u osnovnim školama i nastavnici u srednjim školama (u daljnjem tekstu jednom riječju: učitelji) trebaju podržavati, poticati i sustavno razvijati, kao i zbog odgojno-obrazovnih i društvenih ciljeva koje se time želi ostvariti, jasno je da su očekivanja postavljena pred učitelje i vrlo zahtjevna.

1.2. Opći i specifični aspekti poduzetničke kompetencije

Prema citiranim dokumentima, poduzetnička kompetencija odnosi se na sposobnost pojedinca da ideje pretvori u djelovanje te uključuje stvaralaštvo, inovativnost, spremnost na preuzimanje rizika i sposobnost planiranja i vođenja projekata radi ostvarivanja ciljeva. Ona je temelj za vođenje društvenog i profesionalnoga života pojedinca i osnova je za stjecanje specifičnih znanja i vještina potrebnih za pokretanje društvenih i tržišnih djelatnosti.

Strategija učenja za poduzetništvo razlikuje širi koncept obrazovanja za poduzetništvo koji je u funkciji razvijanja poduzetničkih sposobnosti, vještina i sklonosti, što uključuje i razvoj određenih obilježja osobnosti te usvajanje osnovnih ekonomskih spoznaja. Specifični, uži koncept obrazovanja i osposobljavanja za poduzetništvo u izravnoj je funkciji pokretanja djelatnosti i upravljanja poslovnim subjektima.

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu, osnovni cilj razvoja poduzetničke kompetencije učenika jest razvoj osobina ličnosti te znanja, vještina, sposobnosti i stavova potrebnih za djelovanje uspješne poduzetne osobe, osposobljene za uočavanje prilika u kojima svoje ideje može pretvoriti u djelatnost ili pothvat u različitim situacijama: obrazovanju, radu i općenito u životu. Poduzetnička kompetencija uključuje razvoj učenika kao poduzimljivih, samostalnih i kreativnih, spremnih na prihvaćanje promjena i preuzimanje rizika, s razvijenim socijalnim i komunikacijskim sposobnostima te s temeljnim znanjima iz područja gospodarstva i obrta te vođenja poslova.

Za ostvarivanje željene razine učeničkih kompetencija koje podrazumijevaju niz potrebnih psiholoških obilježja (sposobnosti, crta ličnosti, motiva, vrijednosti, stavova) te općih i specifičnih poduzetničkih znanja i vještina potrebno je, prije svega, postići odgovarajuću razinu učiteljskih kompetencija (Lončarić i Pejić Papak, 2009.).

2. Svrha rada

Svrha je rada prijedlozima koji se odnose na stručno usavršavanje učitelja i budućih učitelja u području poduzetništva i obrazovanja za poduzetništvo doprinijeti razvoju njihovih kompetencija, kao preduvjetu poticanja i razvoja poduzetničkih kompetencija učenika.

U radu se izlažu izvorni autorski prijedlozi modularnog stručnog usavršavanja učitelja u škola-ma, ali i budućih učitelja, kojim bi se obuhvatilo kako njihovo vlastito stjecanje poduzetničkih zna-nja i vještina (bez čega ne mogu ostvarivati očekivani poduzetnički utjecaj), tako i njihove peda-goške kompetencije za razvoj poduzetničkih kompetencija učenika primjenom specifičnih sadrž-a i metoda podučavanja.

Izloženi prijedlozi osmišljeni su i izrađeni za potrebe SEECEL-a (South East European Centre for Entrepreneurial Learning) u sklopu radne skupine ISCED 2, s ciljem izrade sveobuhvatnog instru-mentarija u razvoju koncepta učenja za poduzetništvo.

3. Koncept poduzetničkog usavršavanja učitelja

3.1. Učiteljske kompetencije za razvoj poduzetničke kompetencije učenika

Kao preduvjet za razvoj poduzetničkih kompetencija učenika, u radu predlažemo model struč-nog usavršavanja učitelja i unapređivanja njihovih kompetencija, koji u spomenutim dokumentima nije razrađen, a bez čega se učenje za poduzetništvo u školama ne može odgovarajuće provoditi.

Nacionalnim okvirnim kurikulumom obrada međupredmetnih tema, pa tako i poduzetništva, nije pobliže predstavljena, osim što je propisana kao obvezna u svim nastavnim predmetima, a može se ostvarivati i zajedničkim projektima ili modulima. Od učitelja i nastavnika u budućnosti se očekuje kompetentnost u njenoj izvedbi.

Strategijom učenja za poduzetništvo u četverogodišnjom se razdoblju očekuje izrada kurikulu-ma, plana primjene i sustavnog uvođenja obrazovanja za poduzetništvo u sve razine odgoja i ob-razovanja. Na kompetencije učitelja djelovat će se nizom mjera: njihovim osposobljavanjem za poduzetničko obrazovanje s naglaskom na metodičke aspekte, uključivanjem u osmišljavanje pri-kladnih nastavnih aktivnosti za razvoj poduzetničkih kompetencija i osiguravanjem potrebnih di-daktičko-metodičkih sredstava, razvojem poduzetnički orijentiranog ozračja u školama i motivaci-je učitelja za uključivanje poduzetničkog učenja u nastavu te suradnjom, umrežavanjem i partner-stvom odgojno-obrazovnih ustanova s poduzetnički relevantnim institucijama.

Pojedina istraživanja utvrdila su nedovoljnu osposobljenost učitelja za razvoj poduzetničke kompetencije učenika i naglasila potrebu da se ista unaprijedi (Domović, Baranović i Štibrić, 2007.; Jokić i dr., 2007.). Tim je razumljivije da brojni autori koji se bave učenjem za poduzetništvo isti-ču potrebu za sustavnim osposobljavanjem učitelja u tom području (Begović, Stanković i Tkalec, 2009.; Heder, Smoljić i Tafra, 2009.). Pojedini autori te mogućnosti razmatraju s dužnim oprezom, naglašavajući da bi polaznici takvog programa usavršavanja uz opća ekonomska i specifična po-duzetnička znanja i vještine nužno trebali i sami imati određene poduzetničke sklonosti i odgo-varajuća psihološka obilježja (Letonja, 1999.). To dovodi u pitanje očekivanja da velik dio učitelj-skog korpusa kroz ciljano stručno usavršavanje može steći potrebne kompetencije na željenoj ra-zini i time se adekvatno i sveobuhvatno osposobiti za razvoj poduzetničke kompetencije kod dje-ce (Vojnović i Manojlović, 2011.).

Naš je prijedlog da bi veći broj učitelja trebao proći kraće programe stručnog usavršavanja o ovoj temi, koji bi bili informacijsko-motivacijske i ujedno selekcijske prirode. Nakon prolaženja osnovnog programa, mogla bi se izdvojiti stručna i potporna „jezgra” od nekoliko odgovarajuće selekcioniranih i potom dodatno educiranih učitelja. Oni bi, uz edukacijsku i motivacijsku ulogu, u svojim školama bili nositelji i koordinatori ovog područja. Stoga se u nastavku rada, bavimo prijedlogom stručnog usavršavanja u tom cilju.

3.2. Prijedlog programa stručnog usavršavanja budućih učitelja

Bez obzira na poduzetnička iskustva i sklonosti, programi stručnog usavršavanja svakako trebaju predvidjeti da što veći broj učitelja ovlada osnovnim znanjima o samom poduzetništvu i poduzetničkoj aktivnosti, zatim o poduzetničkim kompetencijama, a tek potom o prikladnim sadržajima i načinima njihovog poticanja i razvoja kod učenika. To je tim važnije što polazimo od pretpostavke da kod većine učitelja i budućih učitelja znanja i iskustva o poduzetništvu i o razvoju poduzetničkih obilježja učenika, barem za sada, nisu prisutna. Jasno je da svi budući učitelji neće biti jednako motivirani za podučavanje o poduzetništvu pa će taj program ujedno poslužiti i kao selekcija motiviranih učitelja koji će se, sukladno svojem interesu za to područje, nakon obveznog programa lakše opredijeliti (ili se neće opredijeliti) za nastavak poduzetničke edukacije u okviru izbornog programa. Detaljno informiranje kakve i koje su metode nastavnog rada važne za poduzetnički razvoj učenika i zbog čega te praktično osposobljavanje za njihovu primjenu, uslijedilo bi u drugom izbornom programu.

Tablica 1. u prvom stupcu sadrži simplificiranu strukturu predloženih sadržaja iz područja učenja o poduzetništvu i razvoja poduzetničkih kompetencija, tj. okvirni popis sadržaja koji bi se obrađivali bilo u okviru obveznog, bilo u okviru izbornog programa za buduće učitelje, podijeljen u četiri tematske cjeline: Poduzetništvo, Poduzetničke kompetencije učenika, Razvoj poduzetničkih obilježja učenika i Uloga škole i korištenje školskog okruženja. Pojam, vrste i značenje poduzetništva. Tematska cjelina Poduzetništvo bi, između ostalog, obradila razvoj poduzetničke ideje: analizu konkurentnosti proizvoda i usluga, analizu inovacije ili unapređenja proizvoda ili usluge, pronalaženje tržišnih mogućnosti, marketing mix 4 P's (Kotler i Keller, 2007.) i izradu poslovnog plana.

U drugom i trećem stupcu razgraničeno je koji bi se od tih sadržaja obrađivali kroz obvezni kolegij Poduzetništvo i poduzetničke kompetencije, a koji kroz izborni kolegij Razvoj poduzetničkih kompetencija učenika.

Naravno, svaki se sadržaj može dodatno razraditi, uz naznaku u kojem stupnju uključuje stjecanje faktografskih, kauzalnih i proceduralnih znanja i vještina, primjere iz prakse te razradu i izvedbu vlastitih ideja i rješenja, kao što je to u tablici naznačeno uz svaki predloženi sadržaj.

Tablica 1. Predloženi sadržaji kolegija o poduzetništvu za buduće učitelje

Opis kolegija		Kolegij 1.	Kolegij 2.
	Naziv kolegija	Poduzetništvo i poduzetničke kompetencije	Razvoj poduzetničkih kompetencija učenika
	Status kolegija	Obvezni kolegij	Izborni kolegij
	Nositelj/i kolegija	Profesor ekonomske struke (ili: i profesor psihološke i/ili pedagoške struke - kombinirana nastava)	Profesor psihološke i/ili pedagoške struke
	Uvjeti za pohađanje		Položen Kolegij 1.
	Način izvođenja nastave	Predavanja, vježbe, seminari, konzultacije	Predavanja, vježbe, seminari, terenska nastava, mentorski rad
	Trajanje nastave	30 sati	45-60 sati
	ECTS bodovi	2-3 ECTS	3-5 ECTS
	Studijski program	Diplomski	Diplomski
	Semestar	Zimski	Ljetni (u kontinuitetu)
	Sadržaji		
I.	Poduzetništvo:		
1	Pojam, vrste i značenje poduzetništva	☒ ☒	
2	Ključna obilježja poduzetnika	☒ ☒	
3	Poduzetnička znanja i vještine	☒ ☒	
4	Razvoj poduzetničke ideje: - analiza konkurentnosti proizvoda i usluga - analiza inovacije ili unapređenja proizvoda ili usluge - pronalaženje tržišnih mogućnosti - marketing miks 4 P's (proizvod, cijena, distribucija i promocija)	☒ ☒ ☒	
5	Poslovni plan	☒ ☒ ☒	
II.	Poduzetničke kompetencije učenika:		
1	Pojam kompetencija i poduzetničkih kompetencija	☒ ☒	
2	Pokazatelji (ne)poduzetničkih obilježja kod učenika	☒	☒ ☒
3	Poduzetničke kompetencije u funkciji dobi		☒ ☒
4	Što utječe na razvoj poduzetničkih kompetencija	☒	☒ ☒
III.	Razvoj poduzetničkih obilježja učenika:		
1	Metode podučavanja koje potiču poduzetnička obilježja (poticanje kreativnosti i inovativnosti, komunikacijske i socijalne vještine, kritičko mišljenje i rješavanje problema, proaktivni pristup, poduzetna orijentacija i samopouzdanje ...)		☒ ☒ ☒
2	Specifični sadržaji usmjereni na razvoj poduzetničkih kompetencija (interkurikularni i ekstrakurikularni)		☒ ☒
3	Sadržaji nastavnog predmeta u funkciji poduzetničkog učenja i razvoja		☒ ☒ ☒
IV.	Uloga škole i korištenje školskog okruženja:		
1	Poticajna školska klima i ciljane		☒

Premda se ovdje predlaže da se na fakultete koji obrazuju buduće učitelje uvedu i obvezatni i izborni kolegij iz poduzetništva, obvezni program u početnoj fazi uvođenja može biti i izborni, a u tom bi slučaju predloženi izborni program bio nastavak prethodnog izbornog programa.

3.3. Prijedlog programa modularnog stručnog usavršavanja učitelja i ravnatelja škola

Programi za učitelje škola imali bi također dva stupnja: prvi - informativno-motivirajući za veći obuhvat učitelja i drugi - detaljniji, za zainteresirane koji se za to žele posebno osposobiti.

Ideja je da što veći broj učitelja prođe informativno-motivirajući dio programa (dakle prvu razinu), kako bi i oni bili upućeni i mogli ostvarivati potrebnu suradnju. Taj 5-satni ili 7-satni program ponudio bi nužne informacije o poduzetništvu i poduzetničkim kompetencijama, a potom bi se kroz radionice i primjere iz prakse, učitelji neposredno upoznali s razvojem poslovne ideje (tema iz poduzetništva - 1. radionica) i sadržajima uspješnih poduzetničkih programa za učenike (tema iz razvoja poduzetničkih kompetencija - 2. radionica).

Za barem dva ili tri zainteresirana učitelja po školi (što je minimalan broj radi osiguravanja podrške) trebalo bi zatim omogućiti da prođu puni program, kako bi u školi postojala osposobljena stručna jezgra za organiziranje i provedbu poduzetničkih programa. Pretpostavljajući da su dijelom ovladali raznovrsnim metodama podučavanja, ovaj program najveći naglasak stavlja na poduzetništvo, poduzetničke kompetencije učenika i raznovrsne sadržaje namijenjene razvoju poduzetničkih obilježja učenika: kurikularne, kroskurikularne i ekstrakurikularne.

Tablica 2. prikazuje koje bi sadržaje i na kojoj razini obrade prolazili učitelji u početnom i naprednom programu stručnog usavršavanja, kao i kakvi bi programi bili namijenjeni ravnateljima škola.

Tablica 2. Predloženi sadržaji programa stručnog usavršavanja o poduzetništvu za učitelje i ravnatelje škola

Program za učitelje škola		Program za ravnatelje škola	
Naziv programa	Razvoj poduzetničkih kompetencija učenika	Škola i razvoj poduzetničkih kompetencija	
Predavač/i	Stručnjaci za poduzetničko učenje: profesori visokih učilišta, poduzetnički educirani učitelji i odgovarajući nastavnici strukovnih škola, savjetnici za poduzetništvo i gostujućih poduzetnici	Stručnjaci za poduzetničko učenje: profesori visokih učilišta, poduzetnički educirani ravnatelji i odgovarajući nastavnici strukovnih škola, savjetnici za poduzetništvo i gostujućih poduzetnici	
Način izvođenja programa	Predavanja i radionice, praktični primjeri, iskustveno učenje, savjetovanje i monitoring	Predavanja i radionice, praktični primjeri, iskustveno učenje	
Uvjeti za pohađanje	Nema	Nema	
Vrijeme održavanja	Modularno (mjesečno) tijekom jedne školske godine	Modularno (mjesečno) tijekom jedne školske godine	
Vrsta programa	Višemodularni program	Višemodularni program	
ECTS bodovi	2-3 ECTS	2-3 ECTS	
Podjela programa	1. dio: Informativno-motivacijski program za širi obuhvat učitelja škola	2. dio: Edukativni program za zainteresirane učitelje - predstavnike škola	2. dio: Edukativni program za zainteresirane ravnatelje
Trajanje	5 - 7 sati	25 - 28 sati	10-14 sati 15- 21 sat
Sadržaj *			
I. Poduzetništvo:			
1 Pojam, vrste i značenje poduzetništva			
2 Ključna obilježja poduzetnika			
3 Poduzetnička znanja i vještine			
4 Razvoj poduzetničke ideje: - analiza konkurentnosti proizvoda i usluga - analiza inovacije ili unapređenja proizvoda ili usluge - pronalaženje tržišnih mogućnosti - marketing mix 4 P's (proizvod, cijena, distribucija i promocija)	(1. radionica - primjeri)	(1. radionica - primjeri)	

5	Poslovni plan					
II.	Poduzetničke kompetencije učenika:					
1	Pojam kompetencija i poduzetničkih kompetencija					
2	Pokazatelji (ne)poduzetničkih obilježja kod učenika					
3	Poduzetničke kompetencije u funkciji dobi					
4	Što utječe na razvoj poduzetničkih kompetencija					
III.	Razvoj poduzetničkih obilježja učenika:					
1	Metode podučavanja koje potiču poduzetnička obilježja (poticanje kreativnosti i inovativnosti, komunikacijske i socijalne vještine, kritičko mišljenje i rješavanje problema, proaktivni pristup, poduzetna orijentacija i samopouzdanje ...)	(2. radionica - primjeri)				
2	Specifični sadržaji usmjereni na razvoj poduzetničkih kompetencija (interkurikularni i ekstrakurikularni)	(2. radionica - primjeri)				
3	Sadržaji nastavnog predmeta u funkciji poduzetničkog učenja i razvoja					
IV.	Uloga škole i korištenje školskog okruženja:					
1	Poticajna školska klima i ciljane aktivnosti na razini škole			(2. radionica - primjer)		
2	Mogućnosti unapređivanja poduzetničkih aktivnosti u okruženju škole i vanjskoj suradnji			(2. radionica - primjeri)		

Legenda:

- stjecanje faktografskih, kauzalnih i proceduralnih znanja
- unapređivanje proceduralnih znanja i vještina, uz primjere iz prakse
- razrada i izvedba vlastitih ideja i rješenja

Drugi dio programa koji je višednevnog trajanja rasporedio bi se iz mjeseca u mjesec u vidu višesatnih modula iz dva razloga. Prvi je organizacijsko-financijske prirode (manje troškova, manje izostanaka), a drugi je što se time polaznicima pruža mogućnost da znanja i iskustva isprobavaju i razvijaju u praksi i da potom razmjenjuju stečena iskustva u okviru svoje skupine. Njihova bi se najvrjednija iskustva na kraju godine mogla uvrstiti u prateće materijale programa, čime bi se program stalno unapređivao.

Na isti način zamišljen je i program usavršavanja za ravnatelje škola, ali sa sadržajnim naglaskom na stvaranje poticajne školske klime i suradnju s relevantnim poduzetničkim utjecajima u okruženju.

4. Zaključak

Predloženim programima kraćeg trajanja (obveznim kolegijem za sve buduće učitelje, odnosno informativno-motivacijskim programom za široku populaciju učitelja) mnogi bi učitelji stekli temeljna znanja i iskustva o poduzetništvu i poduzetničkim kompetencijama, čime bi se ostvario cilj Nacionalnog okvirnog kurikulumu, a to je da svi učitelji budu upućeni u ovo stručno područje i da mogu u određenoj mjeri dati svoj doprinos zajedničkom radu. Na temelju tog programa, dio zainteresiranih polaznika nastavljao bi s naprednijim programima o razvoju poduzetničkih kompetencija (studenti putem izbornog kolegija, učitelji putem edukativnog programa za predstavnike škola - voditelje i koordinateure poučavanja za poduzetništvo), s posebnim naglaskom na odgovarajuće metode i tehnike te prikladne sadržaje rada s učenicima. Time bi se postiglo da se poduzetnički orijentirani i motivirani učitelji osposobe u ovom području i da svaka škola dobije „stručnu jezgru” koja bi u svakodnevnoj primjeni kompetentno provodila i unapređivala ovo važno odgojno-obrazovno područje. Paralelnim programima za ravnatelje škola nastojala bi se poticati školska klima i vanjska suradnja, što je temeljna pretpostavka za razvoj poduzetničkih kompetencija.

Svi predloženi programi počivaju na jedinstvenoj strukturi predloženih sadržaja te se međusobno nadograđuju i prožimaju kako bi se omogućio odgovarajući doprinos svih sudionika i njihovo sinergijsko djelovanje.

Education for Entrepreneurship in Schools: What and How?

Abstract

The need for teaching and learning entrepreneurship in educational institutions, aimed to prepare children and youngsters for life and professional development in today's and future social and market conditions is no longer questionable. We 'only' have to find the best answers to the questions as to what, how and when to educate students in primary and secondary schools, how to create adequate, entrepreneurially oriented curriculums, and achieve that the professional, programming, organizational and material resources of our schools have desired educational outcomes.

This paper is an original authors' proposal for modular training of school teachers, as well as future teachers, that would imply developing of their own entrepreneurial knowledge and skills, the lack of which would mean failure of expected entrepreneurial influences, and their competencies for the development of entrepreneurial abilities with pupils through introducing specific targeted activities and teaching methods, of course, all in a stimulating school climate and cooperation at school and school environment levels.

One of the main pre-conditions for entrepreneurial education of students will thus be provided, focusing primarily on the development of their entrepreneurial/psychological characteristics, then also on gaining basic entrepreneurial experiences, knowledge and skills.

By this work, we wish to contribute to the implementation of National Strategy of Entrepreneurial Learning 2010 - 2014 by the Government of the Republic of Croatia from May, 2010, developing measures from the Action Plan intended for entrepreneurial education at schools and teacher training colleges.

Key words: *entrepreneurial education, entrepreneurial competencies of students, teacher training*

Literatura

1. Begović, V., Stanković, D., Tkalec, Z. (2009.) Strategije učenja i poučavanja za razvoj poduzetničke kompetencije u neformalnom obrazovanju. U: Zbornik radova 4. međunarodne konferencije Neformalno obrazovanje i informalno učenje odraslih, Šibenik, 29.-31.5.2009. (Ur.: Matijević, M. i Žiljak, T.) Hrvatsko andragoško društvo, Zagreb. 83-93.
2. Domović, V., Baranović, B., Štibrčić, M. (2007.). Učitelji i uvođenje poduzetničke kompetencije u osnovne škole. U: Babić, N. (Ur.). Kompetencije i kompetentnost učitelja. Učiteljski fakultet u Osijeku i Kherson State University, Kherson, Ukraine, Osijek. 175-181.
3. Heder, E., Smoljić, M., Tafra, V. (2009.) Nužnost implementacije poduzetničke kompetencije u kurikulum neformalnog obrazovanja. U: Zbornik radova 4. međunarodne konferencije Neformalno obrazovanje i informalno učenje odraslih Šibenik, 29.-31.5.2009. (Ur.: Matijević, M. i Žiljak, T.) Hrvatsko andragoško društvo, Zagreb. 73-81.
4. Jokić, B. i dr. (2007.) Ključne kompetencije "učiti kako učiti" i "poduzetništvo" u osnovnom školstvu Republike Hrvatske ; Istraživački izvještaj. European Training Foundation i Institut za društvena istraživanja, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja. Zagreb.
5. Kotler, P., Keller K. L. (2007.) Upravljanje marketingom. Pearson Education / Mate d.o.o. Zagreb.
6. Letonja, M. Didaktika podučavanja poduzetništva (1999.). U: Poduzetništvo za 21. stoljeće : Priručnik za učitelje/trenere, savjetnike i promotore poduzetništva (Ur.: Glas, M., Kraljeta, V., Pšenyčni, V.). Ministarstvo gospodarstva Republike Hrvatske, Zagreb. 292-296.
7. Lončarić, D. i Pejić Papak, P. (2009.) Profiliranje učiteljskih kompetencija. *Odgojne znanosti*, 11(2). 479 - 497.
8. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske (2010.) Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje.
9. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). Annex: Key Competences for Lifelong Learning - a European Reference Framework. *Official Journal of the European Union*, 30.12.2006, L 394. 13-18.
10. Vlada Republike Hrvatske (2010.). Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014.
11. Vojnović, N., Manojlović, S. (2011.) Psihološki aspekti poduzetničke kompetencije učenika utvrđeni strateškim aktima i očekivana ograničenja u njihovoj provedbi. U: Zbornik radova 1. međunarodne konferencije: Učenje za poduzetništvo. Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski. Zagreb, 63.-75.